

ČASOPIS ZA POVIJEST
ZAPADNE HRVATSKE

WEST CROATIAN
HISTORY JOURNAL

Monografski broj / Special issue:

Revolucije i revolucionari:
iz rodne perspektive

Revolutions and revolutionaries:
from the gender perspective

Uredila / Edited by

ANDREA ROKNIĆ BEŽANIĆ

Što Rosa Luxemburg želi?

Iva Davorija
Sveučilište u Rijeci
Hrvatska

UDK: 32-05LUXEMBURG,R.
329.15(430)“18/19“

Stručni rad

Rosa Luxemburg, Poljakinja, Židovka i žena koja se usudila demonstrirati svoju intelektualnu superiornost i borbeni duh u vremenima kada žene nisu imale pravo glasa, a segregacija po nacionalnoj osnovi i antisemitizam bile općeprihvaćene diskriminatorne vrijednosti u društvu – ovako počinje priča ove velike revolucionarke. Svojim djelovanjem za života i pisanim tragom, Rosa Luxemburg je u nasljedstvo ostavila borbu koju ona nije uspjela dovršiti. Hvaljena dok je podržavala rad stranačkog vodstva, a kažnjena kada ga je prozvala da se aktivira i prekine status quo, kao da je bila dijelom stranke kojoj nikada nije uistinu pripadala. Ali njenom neumornom duhu to nikada nije predstavljalo razlog za odustajanje, dapače, što su okolnosti bile grublje i nezahvalnije, to je Rosa Luxemburg bila odlučnija i samouvjerenija; principijelno odana marksizmu upuštala se u unutar stranačke debate, radila na agitaciji, osobno bila angažirana na terenu u dvjema revolucijama, pisala analize događaja iz prošlosti i sadašnjosti i doprinijela radničkom i komunističkom pokretu u Njemačkoj kao malo koji drugi revolucionar njenog vremena. Svojim je radovima na temu spontanosti masovnog pokreta, klasne osviještenosti te uloge revolucionarnog vodstva postavila temelje za društvenu emancipaciju. Zamjerala je mnogima koji su instrumentalizirali marksizam kao političko sredstvo lišeno humanosti i demokracije, koji su njoj predstavljali najviše ciljeve socijalizma. Za nju marksizam nije bio dogma pod kojom će se ljude primorati na izvršenje svoje historijske zadaće, već znanstveno potvrđen etički princip kojim će se ukazati na pravednost i opravdanost borbe za humanijim društvenim sistemom. Marksizam bi trebao biti zajednički cilj, a ne instrument politiziranja. Stoga je njena beskompromisna odlučnost bila najvećom odlikom njenog političkog djelovanja: sloboda ili diktatura, socijalizam ili barbarizam.

Ključne riječi: Rosa Luxemburg, socijaldemokracija, radnički pokret, komunizam, Njemačka, revolucija

Revolucionarka u počecima

Rođena Židovka u ruskom dijelu Poljske 1871. u Zamošću, Rosa Luxemburg je već samim svojim postojanjem predstavljala tri potlačene klase. Također, rođena u godini proglašenja Pariške komune, a ubijena godinu dana nakon preuzimanja vlasti boljševika u Rusiji, ovi najosnovniji podaci odaju prirodu vremena u kojem je Rosa Luxemburg živjela i kao da nije ni mogla biti ništa drugo od onoga što je bila, velika revolucionarka i inspirativni vođa u borbi za život koji nudi više od totalnog rata i opresije.

U Poljskoj, kao i u svim katoličkim zemljama u ono vrijeme, biti žena je značilo submisivnost i poniznost pred feudalnim i patrijarhalnim društvenim načelima koja su bila usađivana odmah po rođenju. Međutim, 19. stoljeće je donijelo industrijsku revoluciju koja je uzrokovala poremećaje u feudalnim odnosima, a time i omogućila promjenu uloga žena u društvu. Dakako, postojeći odnos moći među spolovima je bilo u interesu zadržati, a to se prvenstveno postizalo isticanjem intelektualne i fizičke nadmoći muškaraca, marginalizirajući ili kompletno brišući žene iz radnih odnosa i svodeći ih isključivo na sredstvo akumuliranja obiteljskog bogatstva. U trenutku stvaranja buržoazije i porasta broja inteligencije kroz sve veću kompetitivnost za profesionalni status, a time paralelno i nastanak građanskog proletarijata obespravljenih, tim više se ovakvim postupcima produbio jaz između spolova bacajući žene na dno društvene, sada radnički definirane ljestvice¹. Ova je socijalna promjena zahvatila i židovsku populaciju koja se u primarno katoličkoj zemlji morala posebno izboriti za profesionalno i obrazovno napredovanje, pri čemu su uglavnom ostajali u redovima proletarijata i lumpenproletarijata².

Kao još malo dijete, Rosa Luxemburg se s obitelji preselila u Varšavu gdje je i odrasla. S pet godina je zadobila bolest kuka zbog koje je gotovo godinu dana provela u krevetu, a zahvaljujući krivom liječenju ostatak života ostala šepati. S trinaest je upisala gimnaziju za djevojčice što je za jednu Židovku poljskih korijena bilo gotovo nevjerojatno uzevši u obzir da je ta škola bila namijenjena djeci ruske buržoazije. Maturirala je 1887. godine s odličnim uspjehom, ali joj je odbijena zlatna medalja jer je pripadala „opozicionim“ strujama u školi koje su buntovničkim ponašanjem i demonstracijama iskazivale svoje nezadovoljstvo rusifikacijom društva. Nije stoga ni iznenađujuće da je po završetku školovanja bila angažirana u *Revolucionarno-socijalističkoj partiji proletarijata* zbog čega je na kraju i morala pobjeći iz Poljske³. Okolnosti u kojima je Rosa Luxemburg odrastala su je već od najmlađih dana učinile osjetljivom i svjesnom društvene nejednakosti i izgradile u aktivnu sudionicu društvenih promjena, a upoznavanje s ilegalnom literaturom, pa tako i

radovima Marxa i Engelsa, udarilo je temelje u ono što će se s vremenom preoblikovati u borbu za socijalizam.

Rosa Luxemburg je svoj život nastavila u Švicarskoj u Zurichu, zemlji koja je tada bila jedna od rijetkih u Europi koja je dozvoljavala ženama da pohađaju univerzitet. Iako je prvo studirala prirodne znanosti nakon nekoliko godina se prebacila na pravo i ekonomiju gdje je stekla doktorsku titulu disertacijom *Industrijski razvoj u Poljskoj*, koja je bila vrednovana kao izuzetno kvalitetan rad. Zurich je također bio grad okupljanja poljske i ruske emigracije poznate po revolucionarnim i subverzivnim angažmanima, poput Georgija Plehanova, Vere Zasulič, Pavela i Axelroda i naposljetku, Lea Jogichesa, Rosinog mentora, prijatelja, ljubavnika i osobne inspiracije u političkom aktivizmu u njenim ranijim fazama. Ponajviše on ju je upoznao s marksističkom misli kroz političku i ekonomsku kritiku kapitalizma i Rosa Luxemburg je vrlo brzo napredovala među intelektualnim krugovima teoretičara marksizma. On je s druge strane u to vrijeme već bio stasao revolucionar i zavjerenik, renomirani ilegalni agitator, krivotvoritelj dokumenata i krijumčar subverzivnih pojedinaca i aktivista⁴.

Veza između Rose Luxemburg i Lea Jogichesa, koja je trajala od 1890. do 1907. godine, predstavljala je povezanost ne samo na intimnoj nego i na političkoj razini. Rosa Luxemburg koja je težila ravnopravnosti u društvu težila je i ravnopravnosti između njih dvoje te je borbu za jednakost, nezavisnost i slobodu individualnog duha utkala u njihovu vezu i oboje su se istovremeno borili za boljitak društva i boljitak samih sebe, kao cjeline i kao svake individue zasebno. Već 1893. godine osnovali su Socijaldemokratsku Partiju Kraljevstva Poljske i Latvije koja je bila jedinstvena po svojoj fleksibilnoj organizacijskoj strukturi bez tradicionalnog tipa vodstva⁵. Njih su dvoje iako istovremeno toliko različiti, a opet toliko slični, funkcionirali izuzetno simbiotski. Kao da su oboje crpili iz svojeg intimnog odnosa energiju za političku borbu u kojoj su bili toliko usklađeni i ujednačeni da na momente nije bilo jasno „gdje Luxemburg počinje, a Jogiches završava.“⁶ Njegovo mentorstvo je obilježilo prvu fazu stasanja Rose Luxemburg u ozbiljnu teoretičarku (revolucionarnog) marksizma, i zapravo se činilo kao da progovara kroz nju. Leo Jogiches nije imao potrebne oratorske i spisateljske vještine te su njegove riječi malo putovale dalje od bližih krugova poznanika, dok je Rosa Luxemburg upravo u tim područjima pokazala zavidne sposobnosti⁷; kombinacija njenog čvrstog i odlučnog karaktera, predanosti borbi, opsežnog znanja i izuzetnih retoričkih vještina, govori Rose Luxemburg su uvijek na slušatelje ostavljali ogroman utisak, bili oni iz prijateljskog tabora ili oni kojima su kritike bile usmjerene. I kao spisateljica je bila iznimno produktivna što je rezultiralo brojnim

1 Sheila ROWBOTHAM, *Women, Resistance and Revolution: A History of Women and Revolution in Modern World*, New York: Vintage Books, 1974, 27.

2 Elzbieta ETTINGER, „Comrade and Lover: Rosa Luxembourg's Letters to Leo Jogiches“, *New German Critique* 17 (1979), 136.

3 Paul FRÖLICH, *Rosa Luxemburg: Misao i djelo*, Beograd: Izdavačko poduzeće Rad, 1954, 8-12.

4 Jörn SCHÜTRUMPF, *Rosa Luxemburg or: The Price of Freedom*, Berlin: Karl Dietz Verlag, 2008, 15.

5 Gerard P. BASSLER, „The Communist Movement in the German Revolution, 1918-1919: A problem of Historical Typology?“, *Central European History*, 6/1973, 254.

6 ETTINGER, „Comrade and Lover“, 130.

7 SCHÜTRUMPF, *Rosa Luxemburg or: The Price of Freedom*, 16.

pamfletima, člancima, novinama, teorijskim radovima, govorima i pismima, ali je veliki dio toga ostao neobjavljen i nepreveden, a jedan dio i uništen kad je njen stan u Berlinu bio pretresen nakon njenog ubojstva. No, njeno glavno sredstvo djelovanja bilo je pisanje polemika po kojima je ostala zapamćena, a njen stil je bio toliko rafiniran i izbrušen, a njena argumentacija toliko pronicljiva i detaljna da mnogi radovi vrijede i za današnje okolnosti.

No koliko god bila predana revolucionarnim ciljevima, Rosa Luxemburg nikada nije pristala ni zagovarala kompletnu i isposničku predanost revoluciji kako su to zagovarali Bakunjin i Nečajev u *Revolucionarnom katekimzu*, nauštrb osobne sreće, želja i interesa⁸. Dapače, ona je takav koncept odricanja za viši cilj smatrala destruktivnim, a postizanje istih doživljavala kao produžetak revolucionarne borbe za boljitak čovječanstva koji neminovno obuhvaća osjećaj sreće i ispunjenosti svakog pojedinca⁹. Asketizam u revolucionarnom radu po njenom mišljenju osporava pravo na privatni život, na ljubav, na obitelj i na kraju krajeva na humanost za koju se prvenstveno i borila. Njen je ideal predstavljala zajednička borba za socijalizam neodjeljiva od njene, ali i ičije druge intime. Ona je htjela osnovati obitelj i imati ispunjen ljubavni život, ali istovremeno ostati aktivistkinja i revolucionarna marksistkinja i znala je da je to moguće, što se prirodno nadovezuje na njeno zastupanje paralelnog postojanja privatnog i političkog života gdje jedno ne isključuje drugo i ona kao žena se ne treba zamarati time što treba, a što ne treba činiti. Ali je Leo Jogiches po tom pitanju nije mogao razumjeti, bio je emocionalno nesposoban uzvratiti joj ako već ne istom mjerom onda gotovo uopće. Iz mnogih njenih pisama se može vidjeti kako postoji veliki emocionalni disbalans u njihovoj vezi optužujući ga da je hladan, zloban, indiferentan, arogantan, slijep, suzdržan i ograničen prema njoj¹⁰. On je bio pragmatičan čovjek usmjeren pretežito na političko djelovanje, iako je njegova odanost i ljubav prema Rosi Luxemburg bila neupitna, ali je njegov životni stil bio bliži Bakunjinovim i Nečajevim načelima koje je Rosa Luxemburg kategorički odbijala.

Presudan događaj za njihovu vezu je bila revolucija u Rusiji 1905. godine, koja se pokazala presudnom i za Rosin život općenito. Iako se u tim trenucima smatrala najsretnijom u svojem životu, na licu mjesta revolucionarnih događanja i zajedno sa svojim partnerom, također su se u to vrijeme stvari počele radikalno mijenjati. Prvenstveno se to odnosilo na spontanost pokreta koji se odvio prethodno ikakvoj organizaciji i kao takav predstavljao opoziciju sindikalnoj birokraciji. Rosa Luxemburg je do tog trenutka vjerovala u nužnost revolucionarne avangarde koja će predvoditi revolucionarnu organizaciju, što je bio rezultat Jogichesovog utjecaja, ali tijekom revolucije je shvatila da ono što je ona prije pod terminom „masa“ shvaćala kao „masovna stranka“ poput SPD-a, sada je redefinirala termin u „masa u pokretu“. I u tom

8 Mihail BAKUNJIN, *Država i sloboda*, Zagreb: Globus, 1979, 344.

9 ETTINGER, „Comrade and Lover“, 130 – 131.

10 Tim MASON, „Comrade and Lover: Rosa Luxembourg's Letters to Leo Jogiches“, *History Workshop*, 13/1982, 96.

trenutku se stvorila nepremostiva prepreka između dvoje revolucionara koji postaju disonantni u svojem teoretičarskom radu, i to se ponajprije vidjelo u jednom od najznačajnijih Rosinih radova, kojeg je napisala 1906. godine u Kuokkali u Finskoj gdje je vodila rasprave s Lenjinom, Akselrodom i Zasulič o iskustvima iz revolucije, *Masovni štrajk, politička stranka i sindikati*. To je bio prvi njen rad u potpunosti oslobođen Jogichesovog utjecaja vidljivo upravo u aspektu redefinicije organizacije revolucionarnih masa¹¹. Od tada nadalje Rosa Luxemburg piše i djeluje u svoj svojoj revolucionarnoj cijelosti, drži važne govore 1907. godine na konferenciji Ruske Socijaldemokratske Radničke Partije u Londonu i konferenciji Druge Internacionale u Stuttgartu, a u istoj godini sudjeluje i na Međunarodnoj konferenciji socijalističkih žena koju je organizirala Clara Zetkin, a za koju je Rosa Luxemburg u prepisci sa Internacionalnim socijalističkim birooom omogućila da se održava upravo nezavisno od nadzora njegove muške strukture te ostane stacioniran u Stuttgartu gdje se izdaje Zetkin *Gleichheit*¹².

Rosa Luxemburg unutar muške strančke strukture

Socijaldemokracija u Njemačkoj je stupila je na scenu još 1860.-ih osnivanjem Općeg Njemačkog Radničkog Saveza (Allgemeiner Deutscher Arbeiter-Verein – ADAV) 1863. od strane Ferdinanda Lassalla te Socijaldemokratske Radničke Partije Njemačke (Sozialdemokratische Arbeiterpartei Deutschlands - SDAP) 1869. godine, da bi se te dvije stranke 1875. ujedinile u Socijalističku Radničku Partiju Njemačke (*Sozialistische Arbeiterpartei Deutschlands - SAPD*)¹³. Međutim, jačanje radničkog pokreta i uloge socijalista unutar novoosnovanog Njemačkog Carstva postalo je svojevrsnom prijetnjom za društvo koje je još uvijek živjelo prema konzervativnim strogim pruskim načelima, stoga je 1878. Bismarck donio „Zakon protiv opasnih nastojanja socijaldemokracije za javnost“ (*Sozialistengesetz – (Anti)Socijalistički zakon*)¹⁴. Time je ilegalizirao sav tiskani materijal i literaturu socijaldemokratske stranke, ali ne i njihova zastupništva u parlamentu. Taj je zakon potrajao do 1890. kada nije obnovljen i SAPD mijenja svoje ime u Socijaldemokratsku Partiju Njemačke (Sozialdemokratische Partei Deutschlands - SPD)¹⁵.

SPD je u vremenima Sozialistengesetz-a uvježbala umjerenost u političkom angažmanu što je obilježilo i njeno djelovanje nakon ukidanja toga zakona. To je s jedne strane značilo i konformiranje s kapitalističkim

11 Raya DUNAYEVSKAYA, *Rosa Luxemburg, Women's Liberation, and Marx's Philosophy of Revolution*, Sussex: Harvester Press, 1981, 91-92.

12 Rosa LUXEMBURG, Address to the International Socialist Women's Conference (1907), *The Rosa Luxemburg Reader* (ed.) Peter HUDIS-Kevin B. ANDERSON, New York: Monthly Review Press, 2004, 236-237.

13 Richard N. HUNT, *German Social Democracy 1918-1933*, New Haven and London: Yale University Press, 1964, 2-7.

14 SCHÜTRUMPF, *Rosa Luxemburg or: The Price of Freedom*, 12.

15 HUNT, *German Social Democracy 1918-1933*, 9.

društvom u vidu utišanog radikalizma u okupljanju proletarijata, iz čega su proizašli lošiji rezultati na izborima 1907. godine kada je nakon velikog uspona SPD izgubila na broju izbornih jedinica i zastupničkih mjesta. To se dogodilo prvenstveno jer je druga strana prepoznala mobilizacijski potencijal među donedavnim simpatizerima socijaldemokracije, a to je nacionalizam. Ideja kompromisnog umjerenog parlamentarizma pri kojem će se postupnim povećanjem proletarijata nadjačati tradicionalna kapitalistička većina i tako mirnim putem uvesti socijalizam, pokazala se neuspješnom. Stoga su se u tom periodu razvile dvije opcije djelovanja SPD-a; prva je bila nastavljanje s dosadašnjom umjerenom politikom koja bi dovela do postepenog napuštanja socijalističkih koncepata i promjene smjera djelovanja, a to je značilo kako rušenje kapitalizma prestaje biti primarnim ciljem te se nastoji podijeliti moć između buržoazije i proletarijata, odnosno ograničiti kapitalizam. Druga je opcija bila radikalna i ona je predlagala aktivnu borbu postojeće grupe socijalista za ostvarenje socijalističkih ciljeva i protiv nacionalizma, i tu je opciju zastupala Rosa Luxemburg.

Ona je stupila u stranku odmah po dolasku u Berlin 1898. godine i vrlo brzo napredovala kao aktivna i predana članica tada najjače socijalističke stranke Druge internacionale. Odlazila je na mnoge stranačke sastanke diljem zemlje i uspješno agitirala među radništvom, a ujedno i postala prepoznata kao stručnjakinja za poljska i ruska pitanja. Ali vrlo brzo je spoznala podijeljenost unutar stranke na desne i lijeve opcije pri čemu su ovi potonji činili reformisti. U svom govoru na partijskom sastanku u listopadu 1898. godine je stoga dala do znanja da je svjesna svoje pozicije u stranci, ali i izazova koji se pred nju stavlja:

„Vollmar mi je zajedljivo prigovorio za propovijedanje starim veteranima s obzirom da sam još uvijek mlada novakinja u stranci. Ali to nije slučaj. Bilo bi to nepotrebno jer sam uvjerena kako veterani misle isto kao i ja. Nije uopće u pitanju propovijedanje ikome već izražavanje konkretne taktike jasno i artikulirano. Znam da ja još uvijek moram zaslužiti svoje epolette u njemačkom pokretu: ali to želim ostvariti u lijevoj struji gdje se ljudi bore protiv neprijatelja, a ne u desnoj struji gdje ljudi traže kompromise s neprijateljem.“¹⁶

Od samog početka njeni su nastupi u političkim debatama odisali nepopustljivošću i odlučnošću u zastupanju svoje pozicije i kroz marksističko djelovanje većina kritika su bile usmjerene na aktualne probleme, a jedna od prvih značajnih takvih kritika je bio pamflet *Socijalna reforma ili revolucija?* 1899. godine, u kojem kroz kritiku Eduarda Bernsteina i njegovih radova *Problemi socijalizma*, objavljenih u *Neue Zeit-u*, rastumačila ulogu socijaldemokracije i njene pozicije u odnosu na socijalnu reformu, odnosno revoluciju. Iako Engelsov osobni student, Bernstein je nakon učiteljeve smrti razvio teoriju prema kojoj će se međuklasna nejednakost u kapitalističkoj proizvodnji s vremenom smanjivati, a ne povećavati kako je to marksizam

16 Rosa LUXEMBURG, govor na konferenciji u Stuttgartu 4. listopada 1898. godine, Marxists Archive, <https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1898/10/04.htm#foot-a> (pregledano 13.06.2017.)

naučavao, ali uz uvjet suradnje s buržoasko kapitalističkim društvom jer prema njemu socijalizam ne dolazi nakon raspada kapitalizma već nastaje unutar njega kroz pritiske radničkog pokreta¹⁷. Bernstein je postavio prvi izazov marksizmu unutar samog marksizma i tako postao originalni revizionist. Rosa Luxemburg je u duhu svoga radikalnog revolucionarstva to dakako kategorički odbijala i smatrala kako je uloga socijaldemokracije upravo suprotna, ona se razlikuje od buržoaske demokracije u tome što ne nastoji očuvati kapitalistički poredak već ga ruši, reforme su sredstvo, a revolucija cilj. Ovo je obilježilo njezin dolazak u Njemačku gdje je već na samom početku stasala kao glavna opozicija revizionistima upravo kroz ovo polemiziranje s Bernsteinom kojemu je parirala po svim pitanjima, od analize Marxovih kritike kapitalističkoj ekonomiji, preko političkih pitanja osvajanja moći do organizacije proletarijata¹⁸. Iako jedan od njenih ranijih radova, malo je koja knjiga ostvarila toliki utjecaj na šire mase u prihvatanju marksizma i njegove ideje društva jednakosti, slobodnog od eksploatacije, opresije i rata kao što je to učinila Rosina *Socijalna reforma ili revolucija*. Taj je pamflet nastao u periodu tzv. „revizionističke debate“ koju je potaknuo upravo Bernstein sa svojim člancima *Problemi socijalizma*. Njegova kritika teorijskoj osnovi socijaldemokracije kao pre-utopijske zbog čega zahtijeva reviziju je uzburkala vode unutar SPD-a što se vidjelo na partijskoj konferenciji u Dresdenu 1903. godine, na kojoj se ta debata zaključila u korist argumenata R. Luxemburg, točnije onih Karla Kautskyja, vodećeg teoretičara marksizma od kojeg su učili Rosa Luxemburg, Lenjin i Trocky, a koji je zagovarao nepomirljivost radničkog pokreta s buržoasko kapitalističkim društvom u svojoj borbi za oslobođenje¹⁹. Međutim, koliko god Kautsky predstavljao neosporan autoritet Bernsteinove ideje nisu ovom odlukom nimalo bile utišane, dapače, udario je temelje u stavove koji su otvoreno prevladali unutar stranke nakon 1907. godine, otkada se komunistički pokret u Njemačkoj počeo prvo idejno, a onda i realno odvajati od socijaldemokracije.

Važnost za komunistički pokret je bila revolucija u Rusiji 1905. godine. Rosa Luxemburg je krajem te godine otputovala u Varšavu i s lica mjesta popratila masovne ustanke djelujući u SDKPiL-u zajedno s Leom Jogichesom. Tamo je doživjela svoju revoluciju „iznutra“ u marksističkom teorijskom konceptu revolucionarne organizacije posvjedočivši situaciji u kojoj su revolucionarne akcije prethodile samoj organizaciji. Pod tim dojmom vratila u Njemačku kako bi sudjelovala na partijskom sastanku i u tu svrhu 1906. napisala *Masovni štrajk, politička stranka i sindikati*. Tom je brošuricom htjela ukazati na važnost radničkog revolucionarnog duha koji kada je objedinjen i kada je snažan ne podliježe nikakvim partijskim i sindikalnim birokratskim pritiscima već se pretvara u rušilačku snagu protiv kapitalizma i buržoazije

17 Eduard BERNSTEIN, *The Preconditions of Socialism*, Cambridge: Cambridge University Press, 1993, 98-103

18 DUNAYEVSKAYA, *Rosa Luxemburg, Women's Liberation, and Marx's Philosophy of Revolution*, 4.

19 Karl KAUTSKY, „Social Revolution Under Capitalism“, *The Social Revolution, Marxists Archives*, <https://www.marxists.org/archive/kautsky/1902/socrev/pt1-1.htm#s4> (pregledano 18.06.2017.)

– masovni politički štrajk je oružje revolucije. Reakcije unutar SPD-a su bile neugodno iznenađujuće po Rosu Luxemburg - brošura koja je trebala doprinijeti da se podrška revolucionarnoj politici omasovi unutar stranke je zapravo dovela do podjela i stvorila bazu za nezavisnu ljevicu u stranci. Razlog je bio utjecaj sindikata koji su do tog trenutka stasali kao moćna i dobro financirana birokracija koja se orijentirala na materijalna i ekonomska pitanja pri čemu se pokušala zadržati politička neutralnost, drugim riječima, nastojali su se okrenuti od svojih prvotnih socijalističkih načela, a broj plaćenih sindikalnih funkcionera je dostigao značajnu brojku pa se time i priroda i svrha sindikata uvelike izmijenila. Vodstvo SPD-a koje je pod utjecajem Bernsteinovih načela također odustalo od radikalizma je u dogovoru tajnom dogovoru sa sindikatima odlučilo glasati protiv masovnog štrajka i time je Rosa Luxemburg i lijevo krilo u stranci ostalo izolirano. No, osim što je izazvala podjelu unutar SPD-a koji je sve više pokazivao sklonost održavanju kapitalizma, Rosa Luxemburg je uvjetovala još jednu veliku promjenu svojim *Masovnim štrajkom*, a to je odvajanje komunističkog pokreta u Njemačkoj od socijaldemokracije kao takve²⁰. To pokazuje koliko je ruska revolucija odigrala značajnu ulogu u razvoju komunizma i radikalne ljevice u Njemačkoj iako se do tog trenutka upravo ruski socijalizam intelektualno oslanjao na njemački radnički pokret.

Razlog zašto je jedno od glavnih odlika SPD-a bila umjerenost i odbijanje upotrebe sile pa čak i u vidu političkih štrajkova u borbi za postizanje socijalističkih ciljeva nalazi se u krivim interpretacijama Engelsovih riječi. Naime, 1895. godine Engels je napisao predgovor za novo izdanje Marxovog eseja *Klasne borbe u Francuskoj, 1848.-1850.* u kojem je istaknuo kako su taktike i metode opisane u radu dotrajale i njemački radnički pokret bi na određeno vrijeme, tj. u mirnim vremenima trebao pratiti politike parlamentarizma, ali da je vrlo vjerojatno kako će s vremenom socijaldemokracija morati pribjeći radikalnijim metodama u borbi protiv Njemačkog Carstva²¹. Vodstvo SPD-a je ove njegove riječi izvukavši iz konteksta protumačilo kao „politički testament“ Engelsovog neslaganja sa svim oblicima borbe koji izlaze iz domene parlamentarizma te se zalaže isključivo za miran prelazak u socijalizam²². Ovaj otklon od temeljnih socijalističkih načela dodatno je produbila Bernsteinova „revizionistička debata“ nakon koje se socijaldemokracija u Njemačkoj gotovo potpuno odrekla marksizma. Rosa Luxemburg je pogotovo u tom periodu stasala kao polemičarka i pisala mnogobrojne pamflete. Godine 1902. je u *Nueu Zeit-u* objavila članak *Belgijski eksperiment* u kojem je na primjeru masovnog radničkog ustanka u Belgiji 1893., kojeg je potkopala socijaldemokracija opterećena legalnošću i mlakošću, dala veliku kritiku takvoj taktici:

20 Karl RADEK, *Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, Leo Jogiches*, Hamburg: 1921, Marxists Archive, <https://www.marxists.org/deutsch/archiv/radek/1921/rosakarlieo/luxemburg.html#t1> (pregledano 12.06.2017.)

21 Friedrich ENGELS, *Introduction to The Class Struggles in France 1848-1850*, Berlin: 1985, 8-9.

22 H. SCHRURER, „The Russian Revolution of 1905 and the Origins of German Communism“, *The Slavonic and East European Review*, 93/1961, str. 459-460.

„Masovni štrajk, unaprijed stvoren u okovima legalnosti, podsjeća na ratnu demonstraciju artiljerije počevši s pucnjem koji pada u vodu pred samim neprijateljskim očima. Pred prijetnjom „sa šakama u džepu“, kako je Peuple ozbiljno savjetovao pobunjenike, ne bi strahovala niti djeca, a kamoli vladajuća klasa koja se bori zadržati svoju političku moć.“²³

Rosa Luxemburg i žensko pitanje

Rosa Luxemburg nikad nije dozvoljavala od stranačkih kolega da se njen politički aktivizam svede na žensko pitanje, iako je po dolasku u Berlin postala aktivistkinjom i često pisala za časopis *Gleichheit (Jednakost)*, kojeg je urednica bila Rosina bliska prijateljica i aktivistkinja Clara Zetkin, utemeljiteljica ženskog oslobođenja kao radničke klase i masovnog pokreta. Fokus Rosinog djelovanja je prvenstveno bilo protiv reformizma i njeno drugarstvo u borbi s Clarom Zetkin se objedinilo oko revizionizma, militarizacije, birokratizacije sindikata, a za vrijeme Prvog svjetskog rata i oko antiratnih istupanja. Drugim riječima, oko borbe za revoluciju. Stoga treba razumjeti kako je Rosina borba za žensko pitanje neodjeljiva od borbe za socijalizam i pripada isključivo kategoriji marksističkog feminizma u kojoj se odmaklo od fokusiranosti na pokret za ženska radnička prava kao zasebnu borbu, prema načelima kako u postojećim odnosima čak i da žene ostvare radnička prava jednaka muškarcima i dalje ostaju eksploatirane. Isto i po pitanju antisemitizma – za Rosu Luxemburg je to jednostavno predstavljalo ukupnost revolucionarnog cilja. Svjesna Fourierovog postulata kako se društveni progres ostvaruje stupnjem emancipacije žena u društvu²⁴, Rosa Luxemburg je to smatrala mogućim jedino u socijalizmu, jer je kapitalizam primarni teorijski koncept unutar kojeg se perpetuiraju svi oblici opresija. U kritici iz 1902. godine pisala je o Socijaldemokraciji u Belgiji koja je radi vlastite pozicije u koaliciji pristala ne glasati za žensko pravo glasa pa u tu svrhu zaključila:

„U njen [socijaldemokratski] politički i društveni život također, snažan svjež vjetar će zapuhati s političkom emancipacijom žena, što će raščistiti zagušljivi zrak sadašnjeg sitničavog obiteljskog života koji se uvlači bez sumnje i u naše stranačke članove, u radnike i vođe jednako.“²⁵

No i u vlastitoj stranci je osjetila žalac izdaje od svojih muških drugova. Od objavljivanja *Masovnog štrajka* Rosa Luxemburg je započela borbu unutar SPD-a ne samo protiv revizionizma marksizma već i muškog šovinizma, samo što ga je percipirala kao jedan od oblika oportunitizma unutar marksističke struje. Ali u pismu Clari Zetkin se može vidjeti kako ga je itekako bila svjesna:

23 ROSA LUXEMBURG, „Das belgische Experiment“, Marxists Archive, <https://www.marxists.org/deutsch/archiv/luxemburg/1902/04/belgex.htm> (pregledano 7.06.2017.)

24 Charles FOURIER, *The Theory of the Four Movements*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, 132.

25 ROSA LUXEMBURG, A Tactical Question, *The Rosa Luxemburg Reader* (ed.) Peter HUDIS-Kevin B. ANDERSON, New York: Monthly Review Press, 2004, 236.

„... od mojeg povratka iz Rusije, osjećam se izolirano. Postala sam naglo i bolno svjesna, kao nikada prije, bojažljivosti i sitničavosti cijele naše stranke... Ali ja se zasigurno manje oko toga uzbuđujem od tebe, zato što sam shvatila sa zastrašujućom jasnoćom da se te stvari i ti ljudi neće promijeniti dokle god se ne promjeni cjelokupna situacija.“²⁶

Dva su događaja koja su razotkrila prevladavajući muški šovinizam unutar SPD-a upravo kroz prizmu cenzure Rosinih polemika, a prvi je predstavljao raskid između Rose Luxemburg i Kautskyija 1910. godine. Te je godine Rosa Luxemburg napisala članak *Što dalje?* kada je u valu novih nezadovoljstava u Njemačkoj osjetila kako je došao trenutak da se iskustva iz Rusije prenesu na njemačko tlo i pokrene masovni štrajk. Rad je predala partijskim novinama *Vorwärts* čije je uredništvo odbilo objaviti rad uz napomenu kako u vrijeme kada su fokusi stranke na izbornu kampanju nije uputno objavljivati tekstove koji agitiraju masovni ustanak. Rosa Luxemburg je stoga članak predala *Neue Zeit-u* međutim tu je naišla na neočekivani zid. Kautsky, donedavno i sam kritičar reformističke struje unutar stranke, joj je uz patronizirajući komentar kako je članak „važan“ i „jako lijep“ savjetovao da se izbací paragraf u kojem zagovara republiku i tako podržao oportunističku poziciju²⁷. Rosa Luxemburg naravno nije popustila i svoj je članak objavila u *Leipziger Volkszeitung-u*, a sporan paragraf proširila u zaseban članak. Od tog je trenutka odlučila prokazati novi val oportunizma koji se pojavljuje ne samo među sindikatima i reformistima već i u samom vrhu SPD-a, ali je jednako razumjela kako nije riječ isključivo o problematiki u nacionalnoj politici već o širem, internacionalnom izazovu socijaldemokracije²⁸. Drugi događaj koji je ukazao na porast muškog šovinizma unutar ljevice je bio „incident u Maroku“ 1911. godine. To je bio čisti primjer potrebe kapitalizma za imperijalizmom na što je Rosa Luxemburg ukazivala već dulje vrijeme, međutim problem je nastao kada je SPD-a odlučila ne upuštati se u kritiziranje tog poteza i vladajućih u trenucima kada se treba, tj. želi koncentrirati na izbore u idućoj godini, što je potvrdilo činjenicu kako vodeća socijalistička stranka odustaje od borbe za socijalističke ciljeve radi vlastitog oportunizma. Uvelike razočarana izdajom u vlastitim redovima i kao nepopustljiva i beskompromisna kritičarka, Rosa Luxemburg je objavila pamflet o cijelom slučaju nakon što je kao članica Internacionalnog socijalističkog biroa iz prve ruke posvjedočila kako se ne namjerava ponuditi nikakva ozbiljna marksistička analiza niti antiratna akcija, već se fokus Internationale, odnosno SPD-a, svodi na dobivanje parlamentarnih glasova i pozicija²⁹. Reakcije ni s druge strane nisu bile mlake te je Izvršni komitet optužio Rosu Luxemburg za kršenje discipline te pokušao, a na kraju

26 Rosa LUXEMBURG, Letter to Clara Zetkin after December 16, 1906, *The Letters of Rosa Luxemburg* (ed.) Georg ALDER-Peter HUDIS-Annelies LASCHITZA, London: Verso, 2013.

27 DUNAYEVSKAYA, *Rosa Luxemburg, Women's Liberation, and Marx's Philosophy of Revolution*, 21.

28 Rosa LUXEMBURG, *Peace Utopias*, Marxists Archive, <https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1911/07/24.htm> (pregledano 19.06.2017.)

29 Rosa LUXEMBURG, *Concerning Morocco*, Marxists Archive, <https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1911/07/24.htm> (pregledano 19.06.2017.)

i uspio zataškati cijelu aferu.

Još jedan od dokaza da je Rosa Luxemburg itekako bila svjesna položaja žena jest njen govor na Drugom Socijaldemokratskom ženskom mitingu 1912. godine, na temu *Žensko pravo glasa i klasna borba*, u kojem je precizno identificirala neprijatelja ženskog radničkog pokreta, ali i naglasila kako je taj neprijatelj zajednički svoj radničkoj klasi:

„Žensko pravo glasa je cilj. Ali masovni pokret koji bi to ostvario nije isključivo zadatak ženama samima, već je zajednički klasni problem za žene i muškarce proletere... Uistinu, naša država ima interes u držanju prava glasa od radnih žena i od žena samih. Opravdano strahuju da će one zaprijetiti tradicionalnim institucijama vladajuće klase, poput militarizma (kojem ni jedna razmišljajuća proleterka ne može biti ništa drugo doli smrtna neprijateljica), monarhije, systemske pljačke carinama i porezima na namirnice, itd. Žensko pravo glasa je strava i užas za trenutnu kapitalističku državu jer iza toga stoje milioni žena koje bi ojačale neprijatelja iznutra, tj. revolucionarnu Socijaldemokraciju.“³⁰

Ali također je prepoznala fenomen kojeg feministkinje dan danas još uvijek pokušavaju riješiti:

„... žene proletarijata su ekonomski nezavisne. Korisne su društvu jednako kao i muškarci. Pod ovime ne podrazumijevam podizanje djece ili kućanske poslove koji pomažu muškarcima da održe obitelj na oskudnoj plaći. Ta vrsta posla nije korisna u vidu trenutne kapitalističke ekonomije bez obzira koliko je veliko postignuće žrtvovanja i energije potrošeno, uz sav uloženi trud. To je samo privatna stvar radnika, njegova sreća i blagoslov, i zbog toga je nepostojeće za naše trenutno društvo. Dokle god kapitalizam i platni sustav budu vladali, samo će se ta vrsta posla smatrati produktivnom, koja proizvodi višak vrijednosti, koja stvara kapitalistički profit. U tom pogledu, plesačica čije noge služe skupljanju profita u džep njenog poslodavca je produktivna, dok sav trud proleterki i majki unutar četiri zida svoga doma se smatra neproduktivnim. Ovo zvuči brutalno i ludo, ali točno odgovara brutalnosti i ludosti naše trenutne kapitalističke ekonomije. I uvidjeti tu brutalnu realnost jasno i oštro je prvi zadatak proleterki.“³¹

Prvi svjetski rat i oportunizam socijaldemokracije

Dan kada su predstavnici SPD-a u parlamentu podržali izglasavanje vojnog proračuna je za Rosu Luxemburg bio jedan od najgorih trenutaka u životu jer je shvaćala težinu te odluke. Taj dan, 4. kolovoza 1914. godine, je bio upravo sramotan trenutak za cijeli internacionalni socijalistički pokret koji je do tada predstavljao bedem antiratne koalicije, a sada je dao podršku

30 Rosa LUXEMBURG, *Women's Suffrage and Class Struggle*, *The Rosa Luxemburg Reader* (ed.) Peter HUDIS-Kevin B. ANDERSON, New York: Monthly Review Press, 2004, 239-240.

31 *Ibid.*, 241.

imperijalističkom ratu. SPD je svojom masivnošću i autoritetom bila centralna točka Druge internacionale i sve ostale socijaldemokratske stranke su se ugledavale u njen primjer proleterskog internacionalizma, te su jednakom povodljivošću većina njih i u svojim zemljama glasale za ulazak u rat, a samo neke su se uspjele oduprijeti valu šovinizma i ratohuškačkog patriotizma. Socijaldemokracija je izdala svoja načela i proletarijat, i za Rosu Luxemburg je to predstavljalo nevjerovatan šok: „U prvim trenucima 4. kolovoza, bila sam užasnuta i zaprepaštena, gotovo slomljena.“³² Čak je i sam Lenjin kada je prvo pročitao vijest u njemačkim novinama pomislio kako je lažirana od strane njemačke policije.

No, Rosa Luxemburg se vrlo brzo oporavila i počela predano raditi na okupljanju preostalih radikalnih socijaldemokrata kako bi stvorili stvarnu socijalističku opoziciju ratu i SPD-u, a u tome su joj se pridružili Clara Zetkin, Franz Mehring, Karl Liebknecht te Leo Jogiches. Ovo je organiziranje teklo dosta sporo jer su većinom djelovali u ilegali; tek u proljeće 1915. godine su se okupili u *Gruppe Internationale* i nedugo zatim pod tim imenom objavili *Die Internationale*, prvi i jedini broj časopisa u kojem su istražili probleme radničkog pokreta koje je prouzrokovao rat, ali ga je gotovo odmah po objavljivanju vlast zabranila³³. No ni to ih nije zaustavilo pa su od siječnja 1916. godine počeli tajno objavljivati svoje političke pamflete, tzv. „Spartistička pisma“ prema kojima su se kasnije preimenovali u *Spartakističku Ligu*. Kad se u travnju 1917. godine dogodio rascjep unutar SPD-a iz kojeg je proizašla Nezavisna Socijaldemokratska Partija (*Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, USPD), Spartakisti su se kao autonomna organizacija uključili u novu stranku.

Vrlo brzo od početka djelovanja Spartakista, Rosa Luxemburg i Karl Liebknecht postali su sinonimima za revolucionarstvo u Njemačkoj zbog čega su, uz ostale vođe organizacije, bili pod stalnom prismotrom vlasti i policije. Svojim sve jačim antiratnim političkim angažmanom bilo je pitanje vremena kada će Rosa Luxemburg dati „konkretnijeg“ povoda da se aktivira represivni aparat, što je i dovelo do njenog privođenja i osude na godinu dana zatvora pod optužbom za poticanje nepoštivanja zakona i autoriteta, ali uz odgodu na molbu od gotovo godinu dana. Kaznu je počela služiti početkom 1915., ranije nego planirano i taman prije nego što je zajedno s Clarom Zetkin otputovala u Bern na sastanak organizacije prve Internacionalne ženske antiratne konferencije³⁴. No, to nije zaustavilo Rosin neumoran i nepokoriv duh, dapače, dok je provodila prve mjeseci u zatvoru Rosa Luxemburg je pod pseudonimom Junius objavila pamflet koji će postati okosnicom političkog djelovanja Spartakista, *Kriza Socijaldemokracije u Njemačkoj*. U njemu je ponovila svoja stajališta iz *Masovnog štrajka* vezano uz ulogu socijaldemokracije

32 Rosa LUXEMBURG, Letter to Franz Mehring 31 August, 1915, *The Letters of Rosa Luxemburg* (ed.) Georg ALDER-Peter HUDIS-Annelies LASCHITZA, London: Verso, 2013, 228.

33 WATERS, *Rosa Luxemburg Speaks*, 258.

34 DUNAYEVSKAYA, *Rosa Luxemburg, Women's Liberation, and Marx's Philosophy of Revolution*, 68.

u vođenju masa i revolucionarnoj borbi, ali nije propustila ni priliku uputiti veliku kritiku socijaldemokraciji koja je propala s Prvim svjetskim ratom.

U novoj revolucionarnoj organizaciji Rosa Luxemburg je predstavljala intelektualnu pokretačku silu, a njeni radovi postajali stranačkim programima, poput *Teze o zadacima Internacionalne Socijaldemokracije* iz 1915. godine, u kojem je naznačila kako je vrijeme da se stvori nova radnička Internacionala koja će:

„učiniti mase sposobnima za političku akciju i odlučne inicijative; osigurati internacionalnu koheziju masa u akciji; izgraditi političke i sindikalne organizacije na takav način da je kroz njihovu medijaciju promptna i efektivna suradnja svih [nacionalnih] sekcija zagarantirana svo vrijeme, te da se želja Internacionalne materijalizira u akciji većine radničkih klasa cijeloga svijeta.“³⁵

Izglasavanje vojnog prava stavilo je cijelu naciju pod kontrolu vojske, dok je država oskudne ekonomske resurse i radnu snagu podredila vojnoj ekonomiji te racionalizirala hranu i ostala osnovna dobra široke potrošnje. Također je ojačao autoritarizam u vidu sve češćih vojnih intervencija protiv štrajkova, demonstracija i svih drugih oblika pokazivanja javnog nezadovoljstva ratnim stanjem³⁶. Ne samo što su se radnički i životni uvjeti izrazito pogoršali, već se i srušila idealizirana slika herojskih boraca koji su otišli u obranu svoje domovine, a sada se vraćaju poraženi. Rosa Luxemburg je u tih četiri godine totalnog rata uvidjela svu nehumanost kapitalizma, ali i iskvarenost socijaldemokracije koja je uništila preko 40 godina svoje borbe za socijalističke ideale i konstatala: „Ali ovdje je također dokaz da rat nije samo veličanstveno ubojstvo, već samoubojstvo europske radničke klase.“³⁷

Razočaranje i ljutnja koje je Rosa Luxemburg osjetila 4. kolovoza 1914. godine nisu ni najmanje popustili, dapače, dokle god je SPD podržavala ovaj grozomoran rat i glumila agenticu buržoazije Rosa nije popuštala, pa je tako 1916. napisala novi pamflet Spartakističke Lige *Ili/ili* u kojem je ponovila katastrofalnost ratnog stanja u kojem najviše gubi proletarijat, izigran od strane buržoazije i oportunističke socijaldemokracije:

„Naša organizacijska snaga, na koju smo bili toliko ponosni, se dokazala kompletno impotentnom, i ondje gdje smo nekada bili poštivani i smatrani strašnim smrtnim neprijateljima buržoaskog društva, sada smo postali neodlučnim i opravdano prezrenim alatom našeg neprijatelja, imperijalističke buržoazije. U drugim zemljama, socijalizam je pao više ili manje duboko te se stari ponosan uzvik: „Proleterci svih zemalja, ujedinite se!“ transformirao na ratištu u zapovijed: „Proleterci svih zemalja, pobijte se!“³⁸

U srpnju 1916. je zajedno s Karl Liebknechtom ponovno završila u

35 Rosa LUXEMBURG, Theses on the Task of the International Social-Democracy, Marxist Archive, <https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1915/xx/theses.htm> (pregledano 19.06.2017.)

36 Eric. D. WEITZ, *Creating German Communism, 1890-1990*, New Jersey: Princeton University Press, 1997, 62.

37 Rosa LUXEMBURG, The Junius Pamphlet – The Crisis in German Social Democracy, *The Rosa Luxemburg Reader* (ed.) Peter HUDIS-Kevin B. ANDERSON, New York: Monthly Review Press, 2004, 341.

38 Rosa LUXEMBURG, Either/Or, Marxist Archive, <https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1916/04/eitheror.htm>, (pregledano 19. lipnja 2017.)

zatvoru zbog demonstracija protiv vlade na Međunarodni praznik rada, s tim da je ovaj put bila osuđena na dvije i pol godine „zaštićenog pritvora“, a Liebkecht na prisilan rad. Iz tog su perioda sačuvana njena pisma iz zatvora koja govore o potpuno drugačijoj Rosi Luxemburg u odnosu na borbenu i nepopustljivu polemičarku koja ne štedi svoje neprijatelje. Većina pisama su bila upućena Liebkechtovoj ženi Sonji i odavala su potpuno drugačiju živost, liričnost i ljubav prema životu koja u kombinaciji s njenim bogatim teorijskim radom odaje kompleksnost te revolucionarne ličnosti. Rosa Luxemburg je svoj intelekt u tom periodu usmjerila na neke svoje druge privatne interese i ova su pisma dokaz koliko je Rosa Luxemburg ostala humana i njegovala tu humanost u svojoj požrtvornosti revoluciji. Čak je i sama u pismu Sonji iz zatvora Wronke 1917. godine pisala o svojoj „podijeljenosti“:

„Koji put imam osjećaj da nisam pravi čovjek, već neka ptica ili životinja u čovječjoj spodobici; u svojoj nutрини osjećam se u jednom takvom malom komadiću vrta kao ovdje ili u polju, u travi među bumbarima, mnogo više kod kuće nego na kakvu partijskom kongresu. Vama mogu to sve reći jer Vi nećete odmah u tome naslućivati izdaju socijalizma. Vi dobro znate da ću usprkos tome vjerojatno umrijeti na borbenom položaju, bilo u kakvoj uličnoj borbi ili u tamnici. Ali moje najdublje ja više pripada mojim sjenicama nego drugovima.“³⁹

No, unatoč svemu Rosa Luxemburg nije bila izvan tijeka događanja vani, pa je tako iz zatvora i s velikim zanimanjem popratila revoluciju u Rusiji 1917. godine. Radove koje je pisala su bili usmjereni na jačanje aktivizma kod njemačkog radništva izvlačeći lekcije iz ruske revolucije te naglašavajući potrebu za revolucijom u drugim zemljama, a posebice u Njemačkoj, jer je shvaćala kako nema pobjedničke socijalističke revolucije u samo jednoj zemlji. Skup tih analiza događaja u Rusiji je 1918. godine sakupila u pamflet pod nazivom *Ruska revolucija* u kojem nije propustila kritizirati „ruske kautskiste“ – menševike, koji su stopirali prijelaz iz buržoaske u socijalističku revoluciju, ali ni njen odnos prema boljševicima nije bio strogo odobravajući. S jedne strane ih je hvalila kao primjer odlučne dosljednosti koja je dovela do Oktobarske revolucije i spasila internacionalni socijalizam, za razliku od zapadne socijaldemokracije, ali s druge strane nije mogla prijeći preko događaja koji su uslijedili nakon Oktobra i u kojima su boljševici posezali za nedemokratskim metodama po pitanju zemljišne reforme, prava glasa, pravo naroda na samoodređenje, i naposljetku, problemi diktature:

„Sloboda samo za pristalice vlade, samo za članove jedne partije – koliko god brojna bila – nije sloboda. Sloboda je uvijek sloboda za one koji misle drugačije. Ne zbog fanatičnog poimanja „pravde“, već zbog toga što sve poučno, cjelovito i pročišćavajuće u političkoj slobodi ovisi o toj osnovnoj karakteristici, i njena efektivnost nestaje kad „sloboda“ postaje privilegijom.“⁴⁰

39 Rosa LUXEMBURG, *Pisma iz zatvora*, Zagreb: Zora, 1951, 9.

40 Rosa LUXEMBURG, *The Russian Revolution*, *Rosa Luxemburg Speaks*, (ed.) Mary-Alice WATERS, New York: Pathfinder Press, 1970, 389-390.

Zbog velike kritike boljševicima u ovome radu u zatvor ju je posjetio njen odvjetnik i blizak prijatelj Paul Levi kako bi ju nagovorio da ne objavljuje kompletan rad jer bi njeni argumenti s jedne strane poslužili neprijateljima, a s druge podijelili opoziciju s obzirom na njenu ulogu moralnog autoriteta; trebalo je jasno dati do znanja tko u Njemačkoj podržava revoluciju i zašto⁴¹.

Napokon revolucija... ili?

Revolucionarni val je krenuo krajem listopada 1918. kada su se u Kielu pobunili mornari frustrirani bezumnim ratovanjem nakon što je iz vojnog vrha stigla komanda da se pokrene još jedan napad protiv britanskog ratnog brodovlja u La Mancheu, iako je već bilo sasvim jasno da je rat izgubljen. Pobuna se vrlo brzo proširila cijelom Njemačkom, a u Berlinu se militantno radništvo organiziralo u *Revolucionarne sindikalne povjerenike (Revolutionäre Obleute)* koji su zadržali tradicionalni radikalizam i nastojali omogućiti radnicima da protestiraju protiv rata i vođa sindikata da se njihove organizacije podrede vladi⁴². Oni su zapravo predstavljali pandan Spartakistima unutar SPD-a i USPD-a među sindikatima. U međuvremenu je stotine tisuća ljudi iz gradova, tvornica i rudnika diljem Njemačke izašlo na ulice i tražilo prekid rata i demokratske izbore, a vrlo brzo su se formirala vijeća radnika i vojnika kao njihova zastupnička tijela, podsjećajući na sovjete u Petrogradu i Moskvi. Kada su 9. studenog prosvjednici došli pred Reichstag, nekoliko se stvari odvijalo u vrlo kratkom roku; Friedrich Ebert je imenovan predsjednikom SPD-a, Philipp Scheidemann je proglasio Njemačku republikom, a na drugom kraju grada Karl Liebknecht je proglasio Njemačku socijalističkom republikom. Od stupanja na vlast SPD se trudila biti korak ispred revolucionara, pa Ebert je osnovao narodnu vladu u koju su ušli socijaldemokrati, a nakon nekih pregovora i zastupnici USPD-a, i namjera te vlade je bila sačuvati red, osigurati miran prijelaz iz ratnog stanja te nastaviti proizvodnju. Ubrzo je sklopljen i tajni sporazum s vrhovnim zapovjednikom oružanih snaga u kojem je u zamjenu za očuvanje integriteta vojske vlada dobila njihovu podršku, što je bila potvrda birokratiziranosti SPD-a.

Rosa Luxemburg je izašla iz zatvora 9. studenog i, iako iscrpljena, nije htjela gubiti vrijeme u ovim kritičnim trenucima već se odmah aktivirala u uredništvu novog časopisa Spartakista *Rote Fahne (Crvena zastava)*, a potom je počela raditi na okupljanju svojih najbližih suradnika, među kojima su bili Leo Jogiches i Karl Liebknecht, također netom izašli iz zatvora, pri čemu su službeno oformili *Spartakus Ligu*. Uskoro je objavila i novi pamflet *Što Spartakus Liga želi?* u kojem naglasila kako je vrijeme da se pokrene revolucija jer ono što je imperijalistički rat napravio buržoaska klasa neće popraviti, te kako je nužna transformacija države i ekonomskih i socijalnih temelja društva,

41 WATERS, *Rosa Luxemburg Speaks*, 366.

42 BASSLER, „The Communist Movement in the German Revolution, 1918-1919“, 258-259.

a to neće postići ni pokrenuti nikakav ured, komitet ili parlament već isključivo mase ljudi same za sebe. Također je kritiku usmjerila i na članove USPD-a koji su ušli u vladu dajući im do znanja kako je „potpuno ludo vjerovati da će kapitalisti ljubazno poslušati socijalističku presudu parlamenta ili narodne skupštine, da će se mirno odreći vlasništva, profita, prava na eksploataciju. Sve vladajuće klase su se borile do kraja, ustrajnim snagama, kako bi sačuvale svoje privilegije.“⁴³ Rosa Luxemburg je razumjela da je revolucija u Rusiji ponudila povijesni trenutak i da bi se isto moglo odviti i u Njemačkoj samo ako proletarijat preuzme odgovornost za vlastitu sudbinu, u protivnom će se ponoviti barbarizam kakav je viđen u Prvom svjetskom ratu, ako ne i gori. „Socijalizam ili barbarizam“, nema trećeg puta.

Iako je Rosa Luxemburg uz još nekoliko Spartakista bila nesklona osnivanju nove partije, ipak se od 30. prosinca 1918. do 1. siječnja 1919. održao osnivački kongres Komunističke Partije Njemačke (*Kommunistische Partei Deutschlands*, KPD) te odlučilo o izlasku iz USPD-a. Na tom su osnivačkom sastanku osim Spartakista, koji zbog užurbanosti organiziranja istog nisu bili kompletni, sudjelovali i predstavnici Lijeve Radikalne stranke iz Bremena i Hamburga, prijašnji funkcioneri SPD-a, predstavnici Crvene Vojničke Lige te Slobodna Socijalistička Mladež⁴⁴; *Revolutionäre Obleute* se pridružilo KPD-u kao nezavisna organizacija. Na tom su kongresu prihvaćeni gotovo svi politički stavovi Spartakus Lige nastali od početka rata do tad, a Rosin pamflet *Što Spartakus Liga želi?* je postao stranačkim programom⁴⁵. Rosa Luxemburg je i u novoj stranci predstavljala intelektualnu pokretačku snagu i potvrdila svoju poziciju inspirativnog revolucionarnog vođe bez koje bi ostala velika praznina između revolucionarnih organizacija i samih masa, pogotovo u vidu teorijskih analiza kojih je Rosin opus obilan. U svom zadnjem javnom obraćanju na osnivačkom kongresu KPD-a, energičnošću i žestinom kojom je nastupila nije ni najmanje odala dojma da su je godine zatvora i neprestane borbe umorili, dapače, svojom neumoljivom pronicljivošću i razumijevanjem revolucionarnog marksizma dotakla se i spornog Engelsovog predgovora u Marxovoj *Klasne borbe u Francuskoj*, naglašavajući kako bitnije od onoga što je pisano u programu jest interpretacija toga u praksi, direktno kritizirajući SPD i Kautskyja. Nastavno na to, također je uputila ohrabrujuće riječi „istinskoj“ ljevici, ne propuštajući priliku dati do znanja kako je ovo povijesni trenutak za socijalističku revoluciju i stoga se treba realno procijeniti situacija kako bi se pripremio put u revoluciju:

„Ali sada smo došli do točke, drugovi, kada smo u mogućnosti reći da smo se ponovno pridružili Marxu, da još jednom napredujemo pod njegovom zastavom... Nakon dugo vremena postalo je jasno što je pravi marksizam, a

što je bila zamjena za marksizam... Marksizam [...] ne može voditi marksiste da se uključe u kontrarevolucionarne akcije rame uz rame s onima kao što je Scheidemann... Ali ono što će naši vođe moći učiniti s moći koju posjeduju, povrh svega manični pokušaji da ponovno uspostave svoj sistem pljačkanja kroz krv i ubijanje, neće biti ništa više doli kaos. Stvari su došle takve točke da se čovječanstvo suočava s dvije mogućnosti: može nestati usred kaosa; ili može naći spasenje u socijalizmu. [...] ako proletarijat ne uspije ispuniti svoju dužnost kao klasa, ako ne uspije pojmiti socijalizam, svi ćemo zajedno doživjeti propast.“⁴⁶

No, na terenu su stvari izgledale drugačije. SPD je pod svaku cijenu nastojala održati zakon i red u državi pa u tu svrhu nije prezala poslužiti se ni s najreakcionarnijim jedinicama Njemačke, Freikorpsom, koji je u svojim intervencijama, poput onih za demonstracija u prosincu, bio izrazito brutalan. Posebno se ciljalo na Spartakiste koji su činili srce i mozak većine revolucionarnih inicijativa u Njemačkoj, i dakako, s Rosom Luxemburg i Karlom kao državnim neprijateljima broj jedan. Greška koju je KPD učinila po svom formiranju je bilo izglasavanje nesudjelovanja na izborima u narodnu skupštinu⁴⁷ pri čemu su izgubili mogućnost približavanja širim masama svojim revolucionarnim programom pa tako i dobivanje većeg legitimiteta, za što se pogotovo zalagala Rosa Luxemburg požalivši se potom Clari Zetkin da je to bio „trijumf radije djetinjastog, nezrelog i pojednostavljenog radikalizma.“⁴⁸ Ta užurbanost koja je karakterizirala KPD od svog samog početka se prelila na događaje u siječnju koji su pokazali fatalnima po komunistički revolucionarni pokret u Njemačkoj. Dana 5. siječnja 1919. započele su demonstracije u Berlinu pod vodstvom *Revolutionäre Obleute-a* zbog vladinog proračunatog otpuštanja USPD-ovog povjerenika za policiju Emila Eichhorna, a u idućim danima prosvjed je gotovo spontano i neplanirano prerastao u rušenje Ebert-Scheidemannove vlade. U tome im se pridružio KPD s Karl Liebkechtom i njegovim sljedbenicima, uz veliko Rosino neodobravanje, zbog čega je cijeli događaj nazvan Ustanak Spartaka. Revolucionarni podsticaj se brzo proširio cijelom zemljom i komunisti su osvajali lokalne pozicije vlasti u Münchenu, Bremenu, Hamburgu, Ruhru i Dresdenu⁴⁹, i to je dovelo da ponovnog angažmana Freikorps-a od strane SPD-a. S druge strane Spartakisti nisu uživali nikakvu legalnu zaštitu, a cijeli komunistički pokret je prolazio kroz sustavno propagandno demoniziranje čime se nastojalo suzbiti šire omasovljenje pokreta, da bi se opravdala vojna intervencija. U tim je danima Rosa Luxemburg napisala svoj posljednji rad, *Red vlada u Berlinu*, u kojem je opisala stanje u gradu. Prozvala je nasilje koju vrše kontrarevolucionarne

43 Rosa LUXEMBURG, What does the Spartacist League Want?, *The Rosa Luxemburg Reader*, (ed.) Peter HUDIS- Kevin B. ANDERSON, New York: Monthly Review Press, 2004, 352.

44 BASSLER, „The Communist Movement in the German Revolution, 1918-1919“, 269.

45 Eric. D. WEITZ, *Creating German Communism, 1890-1990*, New Jersey: Princeton University Press, 1997, 93-94.

46 Rosa LUXEMBURG, *Speech to the Founding Congress of the German Communist Party*, (ed.) Mary-Alice WATERS, New York: Pathfinder Press, 1970, 411-412.

47 Pierre BOURÉ, *The German Revolution 1917-1923*, Boston: Brill Leiden, 2005, 217.

48 Rosa LUXEMBURG, Letter to Clara Zetkin 11 January, 1919, *The Letters of Rosa Luxemburg* (ed.) Georg ALDER-Peter HUDIS-Annelies LASCHITZA, London: Verso, 2013, 312.

49 BASSLER, „The Communist Movement in the German Revolution, 1918-1919“, 272.

snage detaljno opisujući stradanja svojih drugova prilikom okupacije redakcije časopisa *Vorwärts*: „Masakrirani posrednici koji su htjeli pregovarati oko predaje *Vorwärts*—a izbijani su do neprepoznatljivosti kundakom pušaka, do te mjere da njihova tijela nisu mogla biti identificirana; zarobljenici koji su pribijeni uza zid i ubijeni tako da im je prosuta lubanja i mozak po svuda...“⁵⁰ No, također je osudila nepromišljene poteze svojih drugova, a demonstracije prozvala neuspješnima s obzirom na nezrele opće uvjete. Upozorila je na realan razvoj situacije svjesna da su omjeri snaga između revolucionara i kontrarevolucionara nejednaki, te stoga treba dobro planirati i koordinirati daljnje akcije. Podsjetila je na taktička pravila programa Spartakista prema kojima se revolucija nikad ne bi prepustila nepovezanim i zasebnim inicijativama. Ali Rosa Luxemburg nikad nije zatvarala sva vrata i ostavljala svoje drugove u beznađu:

„Vodstvo je podbacilo. Ali vodstvo može i mora biti novo stvoreno od masa i iz masa. Mase su krucijalni faktor; one su kamen na kojem će konačna pobjeda revolucije biti izgrađena. Mase su dorasle zadatku. One su oblikovale ovaj „poraz“ u dio onih povijesnih poraza koji čine ponos i snagu internacionalnog socijalizma. I zato je ovaj „poraz“ sjeme budućeg trijumfa. „Red vlada u Berlinu!“ Vi glupi slugo! Vaš „red“ je sagrađen na pijesku. Revolucija će se „ponovno uzdignuti u punoj snazi“ i na vaš užas objavit će uz zvuk truba: *ja sam bila, ja jesam, ja ću biti*.“⁵¹

Ovaj je članak objavljen 14. siječnja 1919. Dan nakon Freikorps je pronašao Rosu Luxemburg i Karla u njihovom skrovištu te prema već unaprijed dogovorenom planu iskoristio situaciju za njihovo ubojstvo; Karla „u pokušaju bijega“, a Rosu Luxemburg na putu u zatvor nakon čega su njeno tijelo bacili u Landwehrkanal. Tek u svibnju joj je tijelo pronađeno i zajedno s Karlom pokopana je 13. lipnja na groblju u Berlinu. U međuvremenu je ubijen i Leo Jogiches koji je, ne mogavši prijeći preko Rosinog ubojstva, radio na raskrinkavanju njenih ubojica. Slučaj je završio na sudu pri čemu je Leo Jogiches predočio i dokaze za svoje optužbe, ali je suđenje završilo kao obična farsa bez osude ubojstva. To ga je dovelo na crnu listu zbog čega je i sam 10. ožujka bio uhićen i ubijen na jednako prljav način, i time je najčvršće vodstvo Spartakista bilo eliminirano⁵². Ovo je bio užasan udarac za njemački komunistički pokret i revoluciju koja je, iako potrajala još dvije godine, završila porazom radničke klase u bijelom teroru. Vojska pod zapovjedništvom Gustava Noskea išla je od grada do grada gdje god je postajala opasnost od revolucionara i izvodila likvidacije. Time je preživjela „građanska republika“ zahvaljujući reakcionarnim snagama pod zapovjedništvom socijaldemokracije; stvorena likvidacijama „neprijatelja države“ i ukinuta u jednakoj maniri usponom nacizma tridesetih godina.

50 ROSA LUXEMBURG, Order reigns in Berlin, *The Rosa Luxemburg Reader*, (ed.) Peter HUDIS- Kevin B. ANDERSON, New York: Monthly Review Press, 2004, 374.

51 Ibid, 378.

52 FRÖLICH, *Rosa Luxemburg: Misao i djelo*, 322.

Post Rosam

Revolucije pišu krvave priče i nažalost nemaju sve pobjedonosan završetak. No, istražujući Rosin život i čitajući njezine radove, gotovo je neizbježna pomisao kako ovakav kraj, koliko god tužan i tragičan bio, nije iznenađujući. Dakako da bismo voljeli da Rosin život nije završio tako naglo i brutalno i da je doživjela svoju revolucionarnu starost, te da smo u mogućnosti čitati njene zasigurno oštre i dovtljive kritike i analize na događaje koji su uslijedili, ali ni sama Rosa Luxemburg se nije nadala drugačijem završetku: „Vi dobro znate, da ću usprkos tome vjerojatno umrijeti na borbenom položaju, bilo to u kakvoj uličnoj borbi ili u tamnici.“⁵³ Dok je bilo nade za revoluciju, bilo je i nade za Rosu Luxemburg.

No da je poživjela bi li uistinu život za Rosu Luxemburg bio bolji? Svjedočila bi bijelom teroru u zemlji koji je provela socijaldemokracija u svojem najvećem naporu da stopira revoluciju, pratila stvaranje militariziranih policijskih jedinica kako bi se održao red u zemlji, dok je većina njih bila u rukama desnih i militantnih struja, svjedočila bi i svođenju KPD-a na ulični angažman te njihovo otuđenje od radništva, gledala bi transformaciju SPD-a u buržoasku reakcionarnu vlast⁵⁴, iako ni u tome nije uspjela već dovela nacional-socijaliste na čelo države, i konačno, pitanje je bi li preživjela sam nacizam. Prva polovica dvadesetog stoljeća je bilo nezahvalno vrijeme za revolucionare i komuniste Rosinog kalibra, pogotovo u državama čiju vlast drže kontrarevolucionarni elementi. Slika teško naoružane policije i vojske kako prakticira brutalnost nad prosvjednicima, a nerijetko po dopuštenju SPD-a, nije nikada izbljedjela i tako je ostao trajni jaz između socijaldemokracije i komunizma. Ali odnos reakcionarnih snaga prema revolucionarnoj ljevici u kontekstu burnog stoljeća pretrpanog političkim i društvenim nemirima je donekle i očekivan, stoga njegovanje ostavštine Rose Luxemburg treba potražiti među njenim redovima. Lenjin, unatoč svi kritikama koje je Rosa Luxemburg usmjerila na račun njega i boljševika i koliko god se oni nisu slagali oko mnogih pitanja revolucionarne organizacije, svjedočio je njezinoj veličini i priznao zasluge ne samo za njemački već i internacionalni komunistički pokret ,braneći ju pritom od reformista:

„Odgovorit ćemo na ovo citirajući dvije rečenice iz dobre stare ruske basne: „Orlovi mogu s vremena na vrijeme letjeti niže od kokoši, ali kokoši nikada neće moći doseći visine orlova“... Ali unatoč njenim pogreškama ona je bila – i dalje jest za nas – orao. I neće samo komunisti cijelog svijeta njegovati sjećanje na nju, nego i njeni *kompletni* radovi... će služiti kao korisni priručnici u obučavanju mnogih generacija komunista po cijelom svijetu.“⁵⁵

No jesu li se Lenjinove riječi obistinile? Osim njenih preživjelih

53 LUXEMBURG, *Pisma iz zatvora*, 9.

54 WEITZ, *Creating German Communism, 1890-1990*, 100-131.

55 Vladimir I. LENJIN, Notes of a Publicist, *Rosa Luxemburg Speaks*, (ed.) Mary-Alice WATERS, New York: Pathfinder Press, 1970, 440.

prisnih suradnika malo tko je njegovao tu uspomenu na Rosu Luxemburg, a najveći neprijatelji su na kraju došli upravo iz Lenjinovih krugova provodeći boljševizaciju i centralizaciju internacionalnog komunističkog pokreta. Rosu Luxemburg se počelo prikazivati kao zagovarateljicu kontrarevolucije i pobornicu menjševika, što je Zinovjev oblikovao u termin *luxemburgizam*⁵⁶, a očekivano pala je i u nemilost Staljinovih čistki radničkog pokreta čime su za vrijeme Treće internacionale cenzurirana i obezvrijeđena njezina djela kao reakcionarna. Te optužbe ne mogu biti dalje od istine; od njenih sukoba s Bernsteinom, borbi unutar SPD-a s revizionistima marksizma, preko angažmana u revoluciji 1905. i naposljetku u revoluciji 1918.-1919., Rosin aktivizam i njena djela svjedoče same za sebe. Ali s obzirom na njeno gorljivo zagovaranje demokracije, što se upravo kroz kritiku boljševicima može najbolje vidjeti, jasno je zbog čega nije odgovarala Staljinovim kriterijima. U ovim pokušajima oduzimanja revolucionarne časti koju Rosa Luxemburg neminovno zaslužuje, stoji obrana njenog lika i djela od osobe koju se također njena kritika dotakla, ali je objektivno bila sposobna percipirati Rosin značaj i doprinos za internacionalni komunistički pokret; od Trockija. U svom pamfletu *Ne dirajte Rosu Luxemburg!* oštro je demantirao sve Staljinove napise o Rosi Luxemburg i jasno predočio dokaze za svaku svoju tvrdnju. Na kraju je zaključio:

„Prilazi svakom pitanju kao da je to pitanje danas nastalo i stoji odvojeno od svih drugih pitanja. Staljin pripisuje svoje prosudbe tome koji su njegovi osobni interesu taj dan prioritetni. Njegove kontradikcije su direktna osveta za njegov vulgarni empirizam. Rosa Luxemburg u njegovim očima nije netko tko predstavlja njemački, poljski te međunarodni radnički pokret zadnjih pola stoljeća. Ne, ona je njemu svaki put nova i izolirana figura za koju se mora u svakoj novoj situaciji ponovno zapitati: „Tko bi tamo išao, prijatelj ili neprijatelj?“. Nepogrešivi instinkt je ovaj put teoretičaru socijalizma u jednoj zemlji šapnuo da je sjena Rose Luxemburg njemu nepomirljivo neprijateljska. Ali to ne sprječava tu veliku sjenu od toga da ostane barjak međunarodne proleterske revolucije.“⁵⁷

Rosa Luxemburg je živjela u vremenima masovnih radničkih pokreta, klasne osviještenosti i herojstva revolucionarnog komunizma i sama odigrala ulogu heroine. Živjela je u vremenima muškog šovinizma koji ju je učinio revolucionarkom, a na kraju joj i presudio; njen je život gotovo od početka bio borba i ona na ništa manje nije pristajala. Beskompromisna, dovitljiva, detaljna i predana, ona je svojom nepresušnom energijom obilježila njemački komunistički pokret i utjecala na mnoge umove toga vremena. Osim mnogobrojnim teorijskim radovima i analizama aktualnih događanja preko raznih socijalističkih časopisa, svoj je utjecaj ostvarila i kao predavačica u partijskoj školi u Berlinu od 1907. do 1914. godine, gdje je bila jedina žena među učiteljskim osobljem. Za to vrijeme je napisala i svoja dva velika rada

56 SCHÜTRUMPF, *Rosa Luxemburg or: The Price of Freedom*, 38.

57 Lav B. TROCKI, *Hands off Rosa Luxemburg!*, *Rosa Luxemburg Speaks*, (ed.) Mary-Alice WATERS, New York: Pathfinder Press, 1970, 449.

Uvođenje u političku ekonomiju i Akumulacija kapitala, s time da prvo nije u cijelosti sačuvano. Ovo potonje je postalo nezaobilazno djelo u razumijevanju procesa kapitalističke proizvodnje u kojem je razradila do kraja Marxovu teoriju o akumulaciji kapitala, za koju je smatrala kako je nedovršena ne uzimajući u obzir kako će s vremenom neminovno doći do sve većeg jaza između proizvodne snage i kupovne moći tako što će kapitalizam morati ekspanzirati u ne-kapitalistički prostor. Ova je knjiga proizašla iz njenog nastavnčkog rada u kojem je, kao i u svakom drugom poslu kojim je mogla doprinijeti borbi za socijalizam, unijela dio sebe i bila neumoljiva u izvršenju svoje zadaće, pritom neminovno ostavljajući utjecaja na one koji su je slušali:

„Osim njenog djelovanja kao spisateljica i javna govornica, Rosa Luxemburg je također bila prava učiteljica... Predavala je u staroj partijskoj školi... Podučavala je političku ekonomiju tamo... (Netko bi došao u napast staviti navodne znakove na „podučavala“, toliko drugačije je bilo to što je radila kao učiteljica)... Kako nas je dovela do toga da kritički razmišljamo i nezavisno propitujemo probleme političke ekonomije? Pitanjima! Pitanjima i s još pitanja, uspjela je izvući iz razreda kakvog god znanja je postojalo o danom problemu. Pitanjima, kuckala je po zidovima našeg znanja i osposobila nas da čujemo sami koliko je šuplje zvučalo. Istraživala je argumente i naučila nas da sami uvidimo ako su ispravni, i ohrabrujući nas da osvijestimo vlastite greške, dovela nas je do toga da sami razvijemo čvrsto rješenje.“⁵⁸

Svojom kritičkom analizom ekonomije neprestano rastućeg i uništavajućeg kapitalizma te kritikom ekspanzije imperijalizma, Rosa Luxemburg je više od ijednog marksista svoga vremena utjecala na nove generacije lijevih mislioca. No i borba koju je vodila unutar muško dominirajuće stranačke strukture oko reformizma, birokratizacije, oportunitizma te metoda organizacije ostavila nam je u nasljedstvo promišljanje o antikapitalističkim alternativama koje neće podlijegati vertikalnoj formaciji i tako otežati ili onemogućiti put u revolucionarnu demokraciju jednom kada se preuzme vlast. Rosin duh je neminovno ostao povezan s revolucijom te će u svakim novim borbama za slobodu, demokraciju, radnička i ljudska prava i za Rosu Luxemburg vrijediti riječi koje je ona posvetila socijalističkoj revoluciji: „ja sam bila, ja jesam, ja ću biti“.

58 Rosi WOLFSTEIN, *The Teacher, Rosa Luxemburg or: The Price of Freedom*, (ed.) Jörn SCHÜTRUMPF, Berlin: Karl Dietz Verlag, 2008, 44.